

 state of world population 2023

8 Billion Lives, INFINITE POSSIBILITIES

the case for rights and choices

Käännös ja tiivistelmä

 Väestöliitto

ALKUSANAT

Marraskuussa 2022 maailman väkiluku ylitti 8 miljardia. Monille meistä se merkitsi virstanpylvästä, jota tulisi juhlia. Se oli merkki siitä, että ihmiset elävät pidempään ja terveempinä kuin aiemmin. Siitä, että ihmisten oikeudet ja mahdollisuus tehdä omia valintoja toteutuvat paremmin kuin koskaan ennen.

Mahdollisuus tehdä päätöksiä omasta lisääntymisestään ja terveempi elämä liittyvät toisiinsa tiiviisti: kun naisilla on mahdollisuus tehdä päätöksiä omasta kehostaan ja elämästään, he ja heidän perheensä voivat paremmin ja sitä kautta myös yhteiskunnat kukoistavat.

Tämä ei kuitenkaan ole se tarina, jota maailmalle on kerrottu. Sen sijaan otsikoissa on varoiteltu ”liikakansoituksesta” tai väestön ikääntymisestä. Kun ihmisiä kohdellaan numeroina, liian usein unohtuvat ihmisten oikeudet ja mahdollisuudet. Liian usein syntyvyys on määritelty ongelmaksi ja ratkaisuksi ilman, että huomioidaan mitä se tarkoittaa yksilöiden elämässä.

Tämän tarinan piti jo muuttua. Vuonna 1994 hyväksyttiin kansainvälisen väestö- ja kehityskonferenssin (ICPD) toimintaohjelma, joka tunnusti, että sukupuolten tasa-arvon, naisten voimaantumisen ja naisten mahdollisuuden päättää omasta kehostaan tulee olla kaikkien väestö- ja kehitysohjelmien keskiössä.

Tämä näkemys ilmaistiin suurelta osin siksi, että naisjärjestöt näkivät, millaisia ihmisoikeusloukkauksia voi tapahtua, kun perhesuunnittelua käytetään ”väestönkasvun hillitsemisen” välineenä sekä toisaalta, miten voimaannuttavaa ja itsemääräämisoikeutta kunnioittavaa perhesuunnittelu voi olla yksilöille. Nykyään kestävän kehityksen tavoitteet tunnustavat, että seksuaali- ja lisääntymisterveys ja sukupuolten tasa-arvo ovat keskeisiä kestävän tulevaisuuden saavuttamiseksi.

Miksi sitten niin monella naisella ei ole kehollista itsemääräämisoikeutta? Viimeaikaisen tutkimuksen mukaan (68 maata) arviolta 44 prosenttia suhteessa elävistä naisista ei voi tehdä päätöksiä omasta terveydenhoidostaan, seksielämästään tai ehkäisystään. Mihin tämä johtaa? Siihen, että lähes puolet raskauksista ovat suunnittelemattomia, vastoin jokaisen oikeutta päättää vapaasti oma lapsilukunsa.

Nykyään muun muassa ilmastokriisi, pandemiat, konfliktit, pakolaisuus ja taloudellinen epävarmuus lisäävät huolta siitä, onko meitä liian paljon vai liian vähän. Kuitenkaan ihmisten lisääntyminen ei ole ongelma eikä ratkaisu.

Tämä Maailman väestöraportti tutkii, miten laajentamalla ymmärrystämme väestöstä voidaan löytää uusia ratkaisuja, jotka rakentavat väestön kestävyttä ja

auttavat rakentamaan oikeudenmukaisempaa ja vauraampaa tulevaisuutta. Sen on laatinut yhdessä UNFPAn työntekijöiden kanssa ryhmä tutkijoita ja kirjoittajia.

Sukupuolten tasa-arvon edistäminen on usein unohdettu ratkaisu moniin edellä mainituista ongelmista. Ikääntyvissä, matalan syntyvyyden maissa, joissa työvoiman riittävyys on haaste, sukupuolten tasa-arvon saavuttamista pidetään yhtenä tehokkaimmista keinoista parantaa tuottavuutta ja tulojen kasvua. Korkean syntyvyyden maissa puolestaan koulutuksen ja perhesuunnittelun tiedetään tuottavan talouskasvua sekä inhimillistä kehitystä.

Tämän vuoksi UNFPA vaatii laajentamaan toimia kehollisen itsemääräämisoikeuden toteutumiseksi ja tukea seksuaali- ja lisääntymisterveydelle ja -oikeuksille, jotka ovat perusta tasa-arvolle, ihmisarvolle ja mahdollisuuksille. Jokaisella on oikeus tehdä vapaasti tietoon perustuvia valintoja terveydestään, kehostaan ja tulevaisuudestaan. Tämän tulisi olla lähtökohta kaikissa väestöä koskevissa keskusteluissa. Väestökysymyksissä on loppujen lopuksi kyse ihmisistä ja siitä, että heille luodaan edellytykset elää vapaasti, tasa-arvoisesti ja arvokkaasti terveessä, turvallisessa ja vauraassa maailmassa. Kun investoimme ihmisiin ja heidän mahdollisuuksiinsa, koko ihmiskunta hyötyy.

Tohtori Natalia Kanem
Pääjohtaja
YK:n seksuaali- ja
lisääntymisterveysjärjestö
UNFPA

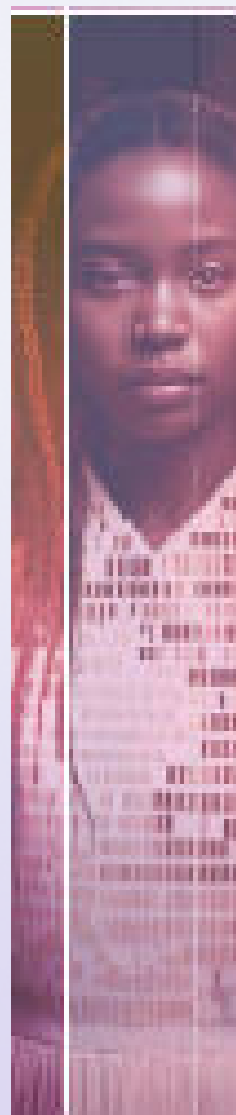
8 miljardin ihmisen voima

Marraskuussa 2022 maailman väkiluku ylitti 8 miljardin rajapyykin. Ihmiset elävät pidempään ja terveempinä kuin koskaan aiemmin. Maailmassa on kuitenkin myös ahdistusta ja epävarmuutta. Muun muassa ilmastokriisin, taloudellisen epävarmuuden, konfliktien ja muiden globaalien haasteiden myötä maailman tulevaisuuden uhkakuvat näyttävät todennäköisemmiltä kuin ajatus paremmasta tulevaisuudesta.

Väestörakennetta syytetään helposti erilaisista maailman haasteista: Jotkut väittävät resurssien hupenemisen ja konfliktien syyksi sitä, että meitä on "liikaa". Toiset pelkäävät, että syntyvyyden lasku johtaa siihen, että meitä on "liian vähän" ylläpitämään nykyisenlaista elämää ja yhteiskuntia.

Kumpikin vaihtoehto näyttää johtavan meitä vain yhteen suuntaan - kohti pelkoa, syytelyä ja valvontaa. Mutta ihmisten määrä ei ole ongelma.

Keskitytään tosiasioihin.

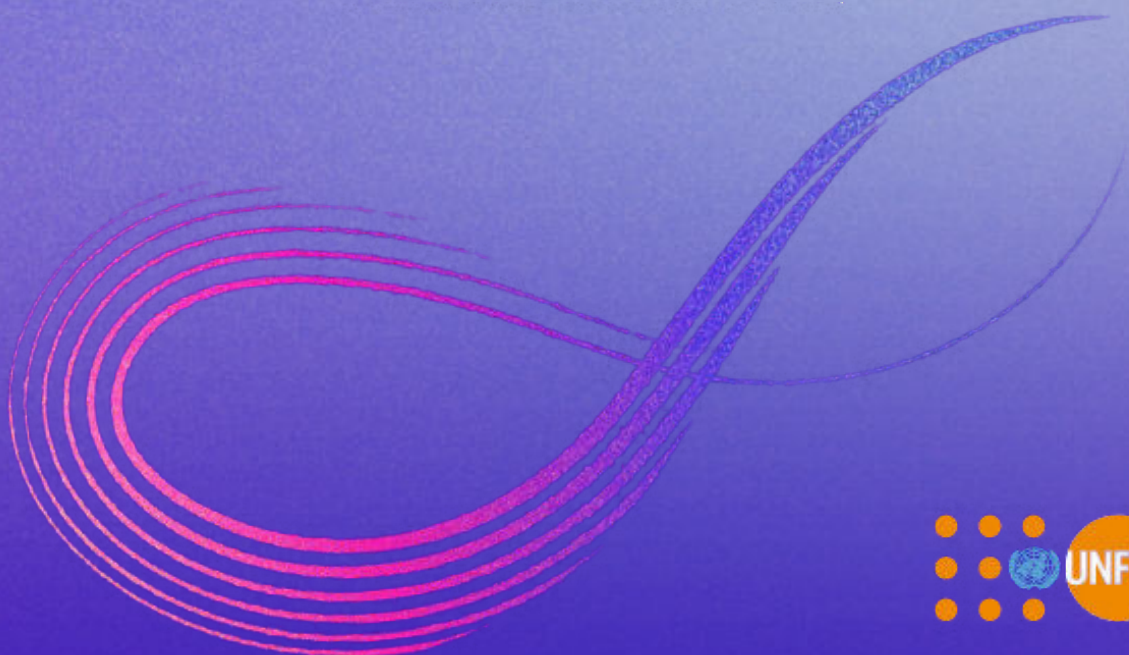
Kysymmekö oikeita kysymyksiä?

Meidän tulisi keskittyä siihen, toteutuvatko ihmisoikeudet kaikkien kohdalla sen sijaan, että pohdimme, onko meitä liikaa vai liian vähän. Vasta kun kaikkien ihmisoikeudet toteutuvat, voivat ihmiset elää ihmisarvoista elämää ja sopeutua muuttuvaan maailmaan.

Tämänvuotinen Maailman väestöraportti perustelee jokaisen oikeutta päättää kehostaan ja lisääntymisestään. Se maalaa kuvaa maailmasta, jossa valtiot pyrkivät hallinnan sijaan sopeutumaan ja rakentamaan kestävästä väestönkehitystä.

Väestö ei ole vain massaa, vaan se koostuu yksilöistä. Meidän on rakennettava yhteiskuntamme vastaamaan ihmisten tarpeisiin, ei päinvastoin.

Tarvitsemme jokaista kehittämään tulevaisuuttamme ja yhteiskuntiamme kestäviksi. Emme saa jättää ketään jälkeen.

Kaksi tarinaa

Väestönkehitystä kuvataan usein kahden eri tarinan kautta: joko meitä on liikaa tai liian vähän.

Onko meitä liikaa?

Tämän tarinan mukaan maailmamme on ”ylikansoitettu” ja ”ratkeamassa liitoksistaan”. On väitetty, että maailmanlaajuiset haasteet, kuten talouden epävakaus, ilmastokriisi ja konfliktit ovat ”liikakansoituksen” syytä. Tässä tarinassa syyksi laitetaan liiallinen syntyvyys ja erityisesti marginalisoituneiden yhteisöjen syntyvyys. Heitä syytetään holtittomasta ja runsaasta lisääntymisestä siitakin huolimatta, että heidän elintapansa yleensä kuormittavat ympäristöä vähiten.

Tämä kertomus yksinkertaistaa monimutkaisia asioita ja marginalisoi entisestään jo valmiiksi marginalisoituja ryhmiä. Lisäksi tällä tarinalla häivytetään vastuu aivan toisaalle ja näin ollen vaikeutetaan niiden saattamista vastuuseen, jotka ovat eniten vaikuttaneet ilmastokriisiin.

Keskitytään faktoihin

- **2/3** : maailman väestöstä asuu paikassa, jossa syntyvyys on alle väestön uusiutumistason (alle 2,1 lasta)
- **72,8 vuotta** : Maailmanlaajuinen elinajanodote. Ihmiset elävät kauemmin, mikä vaikuttaa myös väestönkehitykseen.
- **25+ vuotta** : ajanjakso, jonka aikana 2/3 kaikesta väestönkasvusta on seurausta aiemmasta kasvusta, eli muutokset syntyvydessä eivät vaikuta siihen.
- **10 %** : Näin pieni osa maailman väestöstä aiheuttaa puolet kaikista kasvihuonepäästöistä. Tästä syystä väestönkasvua ei voi syyttää kasvihuonepäästöjen kasvusta.

Muutetaan tarinaa

Meidän ei tarvitse omaksua tarinaa, jonka mukaan naisten kehot ja valinnat ovat ongelma ja ratkaisu ”liikakansoitukseen”. Sen sijaan voimme vaatia, että yhteiskunnalliset ja yksilölliset valintamme ovat avainasemassa vaikuttamassa kestävään kehitykseen, ja tähdätä oikeudenmukaisuuteen seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämisessä ja inhimillisen kehityksen tukemisessa. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että investoimme koulutukseen, terveydenhuoltoon, puhtaaseen ja kohtuuhintaiseen energiaan sekä työskentelemme sukupuolten tasa-arvon puolesta – sen sijaan, että yrittäisimme vähentää ihmisten määrää planeetallamme.

Onko meitä liian vähän?

Vaikka maailman väkiluku on yli kaksinkertaistunut 50 vuodessa ja nykyään maailmanlaajuisesti syntyvyys on korkeampi kuin väestön uusiutumistaso eli 2,1 lasta naista kohden, silti kaksi kolmasosaa maailman väestöstä asuu alueilla, joissa syntyvyys ei yllä väestön uusiutumistasolle.

Tämän vuoksi on kehitetty myös toinen tarina ”alikansoituskriisistä”, jossa varoitetaan siitä, että kokonaisia maita tai jopa koko ihmiskunta voisi romahtaa, jos syntyvyys pysyy alhaisena.

Keskitytään faktoihin

- **1 (Eurooppa):** Maailmanlaajuisesti niiden alueiden määrä, joissa väestön odotetaan vähenevän vuosina 2022–2050.
- **1970-luku :** tällöin monissa maissa syntyvyysluvut alkoivat olla alle väestön uusiutumistason. Maahanmuuton ansiosta kyseisten maiden väestöt eivät kuitenkaan pienentyneet.
- **5 → 2,3 :** Keskimääräinen syntyvyysluku on laskenut maailmanlaajuisesti 1950-luvulta lähtien. Maailmanlaajuisen syntyvyysluvun ennustetaan olevan 2,1 vuoteen 2050 mennessä.
- **Väestön ikääntyminen** on luonnollinen seuraus terveemmästä elämästä, kasvavasta eliniänodotteesta ja alenevasta syntyvyyydestä. Väestön ikääntymistä tapahtuu kaikkialla.

Muutetaan tarinaa

Asiantuntijat sanovat, että syntyvyyden lasku ei merkitse katastrofia, vaikka saatammekin pelätä, että pian ihmisiä on ”liian vähän” ylläpitämään talouttamme, palveluitamme ja yhteiskuntiamme. Elinajanodotteen nouseminen ja maailmanlaajuisen syntyvyyden väheneminen ovat merkki siitä, että yksilöt, etenkin naiset, pystyvät yhä paremmin päättämään omasta lisääntymisestään ja heidän elämänlaatunsa paranee, kun heidän oikeutensa ja valinnanmahdollisuutensa toteutuvat.

Oikeudet ja valinnat kaiken keskiöön

Jokaisella on oikeus päättää vapaasti lastensa määrästä ja ajoituksesta. Yhteiskuntien on taattava jokaisen mahdollisuus tehdä seksuaali- ja lisääntymisterveyteen liittyviä päätöksiä ilman syrjintää, pakottamista tai väkivallan uhkaa. Seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluiden on tuettava ihmisiä saavuttamaan omat tavoitteensa. Lisäksi palveluiden on oltava kohtuuhintaisia, helposti saatavilla ja laadukkaita.

On siis pyrittävä siihen, että jokaisella on mahdollisuus päättää omasta kehostaan ja lisääntymisestään. Tavoitteena ei voi olla vaikuttaa syntyvyysslukuihin, olivatpa ne sitten korkeita tai matalia. Luvut eivät ole luonnostaan hyviä tai huonoja, joten toimenpiteitä ei tulisi tehdä niiden vuoksi. Oikeanlaisella lähestymistavalla yhteiskunnat voivat menestyä, oli syntyvyys mikä tahansa.

Mitä naiset itse haluavat?

Valitettavasti naisten toiveet omasta lapsiluvustaan jätetään usein huomiotta syntyvyydestä käytävissä keskusteluissa. Itse asiassa naisten toivoma lapsiluku ei usein vastaa heidän todellista lapsilukuaan. Tämä johtuu politiikasta, jossa tahallisesti tai tahattomasti vaikeutetaan naisten mahdollisuuksia tehdä omia valintoja.

Suunnitteleamalla väestöpolitiikkaa, jossa ei huomioida yksilöiden omia valintoja, vaarannetaan koko yhteiskunnan terveys ja mahdollisuudet. Vain takaamalla seksuaali- ja lisääntymisoikeuksien toteutuminen kaikille, voidaan rakentaa hyvinvoivia yhteiskuntia.

Sanasto

➤ **Ihmisoikeudet**

Ne ovat kaikille ihmisille yhtäläisesti kuuluvia perustavanlaatuisia vapauksia ja oikeuksia. Niiden ytimessä on käsitys ihmisarvon yleismaailmallisesta yhtäläisyydestä ja loukkaamattomuudesta. Ne kuuluvat jokaiselle ihmisyyden perusteella, eikä niitä voida ottaa tai luovuttaa pois. Yhdessä kaikki ihmisoikeudet muodostavat jakamattoman kokonaisuuden, jossa jokainen oikeus ja vapaus on yhtä tärkeä. Ihmisoikeuksien perusasiakirja on YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus.

➤ **Kansainvälinen väestö- ja kehityskonferenssi (ICPD)**

Ensimmäisen kerran seksuaali- ja lisääntymisterveys ja lisääntymisoikeudet määriteltiin ihmisoikeudellisesta näkökulmasta vuonna 1994 Kairon väestö- ja kehityskonferenssissa (ICPD). Konferenssissa 179 valtiota yhteisesti päättivät toimintaohjelmasta, joka linkittää naisten oikeudet, naisten voimaannuttamisen ja seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja ihmisoikeudet kestäväan kehitykseen.

➤ **Kestävän kehityksen tavoitteet**

YK:n jäsenmaat sopivat vuonna 2015 kestäväan kehityksen toimintaohjelmasta ja tavoitteista, jotka ohjaavat kestäväan kehityksen edistämistä vuoteen 2030 asti. Niiden pyrkimyksenä on poistaa äärimmäinen köyhyys maailmasta ja turvata hyvinvointi ympäristölle kestäväällä tavalla.

➤ **Marginalisoitu**

Henkilö tai ryhmä, joka on siirretty keskiön ja niin sanotun normaalin ulkopuolelle, eli pakotettu marginaaliin.

➤ **Perhesuunnittelu**

Se on kokonaisvaltaista seksuaaliterveyden edistämistä ja ylläpitämistä. Perhesuunnittelu on vaikuttamista lasten määrään ja syntymäaikoihin. Siihen kuuluu mm. ehkäisy ja tahattoman lapsettomuuden hoito.

➤ **Seksuaali- ja lisääntymisterveys ja -oikeudet**

Tarkoitetaan yksilön oikeutta päättää tietoisesti ja vastuullisesti omaan seksuaalisuuteensa liittyvistä asioista, ilman painostusta tai väkivallan uhkaa, samalla kunnioittaen muiden oikeuksia. Seksuaalioikeuksien toteutuminen on keskeistä ihmisen hyvinvoinnin ja tasapainoisen elämän kannalta. Käytännössä sisältää asioita kuten oikeus ehkäisyyn, kehollinen itsemääräämisoikeus ja seksuaaliterveyspalvelut (esim. äitiysterveys ja seksitaudit) sekä oikeus toteuttaa oman seksuaalisen suuntautumisen mukaista seksuaalisuutta.

➤ **UNFPA**

YK:n seksuaali- ja lisääntymisterveysjärjestö, joka toimii yli 150 maassa. UNFPA pyrkii työllään edistämään jokaisen yksilön mahdollisuutta terveeseen elämään ja yhtäläisiin oikeuksiin. UNFPAn tavoitteena on, että jokainen raskaus on toivottu, jokainen syntymä turvallinen ja että jokaisen nuoren mahdollisuudet täyttyisivät.

➤ **Väestönkehitys**

Tarkoitetaan väkiluvun kehitystä eli miten paljon ihmisten määrä kasvaa tai vähenee. Väestönkehitykseen vaikuttavat syntyvyys, kuolleisuus ja muuttoliike.

➤ **Väestön uusiutumistaso**

Uusiutumistaso tarkoittaa käytännössä sitä, kuinka suuri keskimääräisen syntyvyyden pitäisi olla, jotta nykyisellä kuolleisuudella väestön määrä pysyy vakaana – mikäli maahanmuuttoa ei olisi.